

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ: ΕΝΑΣ ΜΑΓΙΚΟΣ ΤΟΠΟΣ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.

Ιωάννα Αρβανίτη, Σχολική Σύμβουλος Π.Ε., Υποψήφια διδάκτωρ ΤΕΠΔΕ, ΑΠΘ

«...εύχομαι σε όλους να βρίσκουν τα πιο πολλά και διαφορετικά βιβλία. Βιβλία συναρπαστικά, βιβλία για κάθε μέρα, διασκεδαστικά, αστεία, γεμάτα προβληματισμούς, πληροφόρηση και φαντασία...Δίνουν ευχαρίστηση... κι ακόμη κάτι παραπάνω. Πρέπει να φροντίσουμε να μπορέσουν ν' ανακαλύψουν αυτή την ευχαρίστηση όλα τα παιδιά.²⁰³» Achim Bröger

1. Η διαφορετικότητα στο σχολείο

Ένα από τα βασικά ζητήματα που έχει να διαχειριστεί το σύγχρονο σχολείο είναι η διαφορετικότητα των μαθητών του²⁰⁴. Τα παιδιά έρχονται στο σχολείο μεταφέροντας ιδιαιτερότητες και ανισότητες που προκύπτουν από δύο κατηγορίες παραγόντων, οι οποίοι διαμορφώνονται ανεξάρτητα από αυτό.

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει παράγοντες του κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα η κοινωνική προέλευση, η εθνοτική καταγωγή και η κατάσταση στην οικογένεια συντελούν στο να αποκτήσει το παιδί συγκεκριμένες συνθήκες ζωής και να υιοθετήσει αξίες, πρότυπα και τρόπους συμπεριφοράς που πιθανώς να αποκλίνουν από εκείνα που επικρατούν στο εκπαιδευτικό περιβάλλον και αντιπροσωπεύουν την επίσημη άποψη (Lautrey, 1980).

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν παράγοντες που προέρχονται από το ίδιο το άτομο. Η ποιότητα και η ποσότητα των εμπειριών τις οποίες αναζητά στο περιβάλλον του, ο βαθμός και οι ρυθμοί της ανάπτυξής του (σωματικής, γνωστικής, συναισθηματικής και κοινωνικής), τα κίνητρά του, η αυτοεκτίμησή του, οι προσδοκίες του, θεωρούνται βασικοί παράγοντες που συντελούν στο να σχηματίσει το κάθε παιδί τη δική του ιδιαιτερότητα (Reuchlin, 1991, Huteau, 1995).

Η δυναμική των παραγόντων αυτών δημιουργεί στο κάθε παιδί μια «*κουλτούρα μαθητή*», η οποία το ωθεί να υιοθετήσει μορφές συμπεριφοράς και στάσεις που άλλοτε αντιπαρατίθενται και άλλοτε συμβαδίζουν με την κουλτούρα του σχολείου. Επιπλέον, επηρεάζει το κάθε παιδί στην υιοθέτηση στρατηγικών και ρυθμών προσέγγισης της γνώσης και, τελικά, στη διαμόρφωση ενός δικού του *στυλ μάθησης* το οποίο μπορεί να είναι ή να μην είναι συμβατό με τις τεχνικές διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται στην τάξη.

Τα παιδιά, λοιπόν, έρχονται στο σχολείο με βασικό τους χαρακτηριστικό τη διαφορετικότητα, η οποία μπορεί να οφείλεται τόσο στις κοινωνικές ανισότητες όσο και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του καθενός και να επηρεάσει α) τις επιδόσεις, β) την ένταξη και γ) την ευημερία του στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Ένα σχολείο παραδοσιακό, δασκαλοκεντρικό, που διακρίνεται για τη μονολιθικότητα και την ακαμψία των μεθόδων και των αξιών του επιδεινώνει τις αρνητικές πλευρές της διαφορετικότητας των μαθητών και μπορεί να δημιουργήσει εκπαιδευτικές ανισότητες. Αντίθετα, ένα σχολείο που καταφέρνει α) να διαφοροποιήσει τις διδακτικές του προσεγγίσεις και να τις προσαρμόσει στα *στυλ μάθησης* των μαθητών του και β) να κάνει την κουλτούρα του ανεκτική στη διαφορετικότητα μπορεί να γίνει πραγματικά ένα σχολείο «για όλα τα παιδιά» (Foulin, & Mouchon, 2000). Η μεγάλη πρόκληση για ένα εκπαιδευτικό σύστημα είναι πώς θα ενεργήσει, ώστε η κάθε είδους

²⁰³ Απόσπασμα από το Μήνυμα για την Παγκόσμια Ημέρα Παιδικού Βιβλίου του 1981:

²⁰⁴ Όταν αναφερόμαστε σε όρους όπως μαθητής, εκπαιδευτικός κ.ά. εννοούμε και τα δύο γένη

διαφορετικότητα μέσα στο σχολείο να μη μετατραπεί σε ανισότητα, αλλά σε πλούτο προς όφελος του συνόλου.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία και τη θεώρησή μας η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης. Όπως επιβάλλουν οι σύγχρονες παιδαγωγικές απαιτήσεις η σχολική τάξη πρέπει να πάψει να αποτελεί το βασικό περιβάλλον της μαθησιακής διαδικασίας και να διευρυνθεί και προς άλλα πλούσια σε ερεθίσματα περιβάλλοντα, κατάλληλα για παιδοκεντρικές μορφές διδασκαλίας, τα οποία θα ανταποκρίνονται στο αναπτυξιακό επίπεδο και τα ενδιαφέροντα όλων των παιδιών (Ξωχέλης, 2002). Ένα τέτοιο ελκυστικό περιβάλλον μάθησης, ικανό να εμπλουτίσει και να αναβαθμίσει το εκπαιδευτικό περιβάλλον και παράλληλα να απευθύνεται προς όλους τους μαθητές του, μπορεί να αποτελέσει, κατά τη γνώμη μας, η σχολική βιβλιοθήκη με τη σύγχρονη μορφή της.

2. Η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη

«Η σχολική βιβλιοθήκη είναι βοήθημα όλων στη διδασκαλία και τη μάθηση. Προσφέρει πληροφορίες και ιδέες για επιτυχή συμμετοχή στη σημερινή κοινωνία της πληροφόρησης και της γνώσης. Εφοδιάζει τους μαθητές με δεξιότητες για τη δια βίου εκπαίδευση, αναπτύσσει τη φαντασία τους και τους προσφέρει τη δυνατότητα να ζήσουν ως υπεύθυνοι πολίτες». School Library Manifesto. IFLA/UNESCO

Η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη υπερβαίνει τον παραδοσιακό ρόλο της αποθήκευσης, ταξινόμησης, καταλογογράφησης και δανεισμού βιβλίων και μεταβάλλεται σε έναν χώρο αναζήτησης, απόκτησης και επεξεργασίας της γνώσης, καλλιέργειας της σχέσης του παιδιού με το βιβλίο και συνάμα ανάπτυξης σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων που την επισκέπτονται²⁰⁵. Θα λέγαμε ότι η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη αποτελεί μια προωθημένη μορφή σχολικής τάξης με διευρυμένες εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δυνατότητες χάρη στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, όπως το μέγεθος του χώρου της, ο πλούτος, και η ποικιλία των πηγών της. Στη συνέχεια περιγράφονται οι στόχοι, ο χώρος, η συλλογή, ο εξοπλισμός και η λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης, παράγοντες πολύ σημαντικοί για τη δημιουργία και τη βιωσιμότητά της²⁰⁶.

2.1. Στόχοι και υπηρεσίες της βιβλιοθήκης

Οι στόχοι μιας σχολικής βιβλιοθήκης είναι πολλοί και μπορεί να ποικίλουν ανάλογα με τις ανάγκες της κοινότητας των χρηστών στην οποία απευθύνεται, οι οποίες οφείλονται αφ' ενός στα ιδιαίτερα, γεωγραφικά, κοινωνικά, πολιτισμικά χαρακτηριστικά του ευρύτερου περιβάλλοντος του σχολείου και αφετέρου στη διαφορετική σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού. Οι υπηρεσίες της βιβλιοθήκης πρέπει να προσφέρονται προς όλα τα μέλη τα οποία εξυπηρετεί ανεξάρτητα από ηλικία, φυλή, φύλο, θρησκεία, εθνικότητα, γλώσσα, κοινωνική προέλευση. Η βιβλιογραφία αναφέρει μια πλειάδα στόχων από τους οποίους θα αναφέρουμε τους πιο σημαντικούς για την παρούσα μελέτη:

²⁰⁵ Ο όρος σχολική βιβλιοθήκη έχει αντικατασταθεί από τους εξής όρους, που αντιπροσωπεύουν επαρκέστερα το νέο περιεχόμενό της: «Learning Media Center» ή «Learning Resource Center» ή «Media Center» για τη Βρετανία και τις ΗΠΑ και «Centre de Documentation et d' Information» για τη Γαλλία. Στα ελληνικά οι όροι αυτοί αποδίδονται ως: Κέντρο Μέσων Μάθησης ή Κέντρο Πηγών Πληροφόρησης και Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης, αντίστοιχα.

²⁰⁶ Για την ανάπτυξη αυτών των παραγόντων αξιοποιήθηκαν και οι εξής πηγές: α)Εθνική Μελετητική Στεγαστική, 1995, β)School Library Manifesto, IFLA/UNESCO, γ)The Primary School Library, Guidelines, 2000, δ) Γερμανός, 2006, Αρβανίτη, 2006.

Ο πρώτος στόχος είναι να αποτελεί η βιβλιοθήκη αρωγό του εκπαιδευτικού και του μαθητή στην επίτευξη των στόχων του αναλυτικού προγράμματος. Χάρη στην ποικιλία των πηγών της και τις δυνατότητες του χώρου της ευνοεί εναλλακτικές προσεγγίσεις των γνωστικών αντικειμένων βασισμένες σε σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, όπως: η συνεργατική διδασκαλία και μάθηση, η διερευνητική μορφή προσέγγισης της γνώσης, η διαθεματική προσέγγιση, τα σχέδια εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο το εκπαιδευτικό περιβάλλον θα ανταποκρίνεται στο διαφορετικό στυλ μάθησης του κάθε παιδιού καθώς και στην ομαλή ένταξή του στο σχολικό περιβάλλον. Κάτω από αυτό το πρίσμα θεωρούμε ότι η σχολική βιβλιοθήκη μπορεί να αποτελέσει το «μαγικό τόπο» που θα μεταμορφώσει το καθημερινό ανιαρό, πολλές φορές, μάθημα σε ελκυστικό και ενδιαφέρον ταξίδι αναζήτησης, ανακάλυψης, κατάκτησης νέων γνώσεων και εμπειριών για όλους τους μαθητές. Ο κάθε μαθητής έχει τη δυνατότητα μέσα στη σχολική βιβλιοθήκη να προσεγγίσει τη γνώση με βάση τη δική του αφετηρία και πάνω στα γνωστά και οικεία σ' αυτόν στοιχεία να οικοδομήσει τη νέα γνώση.

Ο δεύτερος στόχος είναι να φέρει το μαθητή σε επαφή με ποικίλες πηγές γνώσης, έντυπης και ηλεκτρονικής μορφής και να αναπτύξει δεξιότητες ανεύρεσης, επεξεργασίας και κριτικής αποτίμησης των πληροφοριών, ώστε να αποβεί ένας αυριανός πολίτης με κριτική σκέψη.

Ο τρίτος στόχος είναι η καλλιέργεια σχέσης αγάπης του μαθητή με το βιβλίο που θα κατακτηθεί μέσα από την αξιοποίηση της ποικιλίας των βιβλίων που διαθέτει, τα οποία ανταποκρίνονται στις προτιμήσεις όλων των παιδιών. Η σχέση αυτή μπορεί «να ξεκινήσει από την περιέργεια για τις ράχες και τον όγκο του βιβλίου και να φτάσει να γίνει «μανιώδης» (Σουλιώτης, Μ., 1995). Παράλληλα θα διευρύνει τα ενδιαφέροντά του και τις προτιμήσεις του προς άλλες κατηγορίες βιβλίων. Η συνεχής επαφή του με το βιβλίο μέσα από ατομική μελέτη, αλλά και συλλογικές δράσεις θα συμβάλλουν στην καλλιέργεια μιας ισχυρής φιλίας που θα το συντροφεύει σε όλη του τη ζωή.

Ο τέταρτος στόχος είναι να στηρίζει τα γενικά ενδιαφέροντα του κάθε μαθητή, ώστε να υπερβεί τα στενά όρια μιας καθαρά «σχολειοποιημένης» βιβλιοθήκης που στηρίζει μόνο τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος (Αναστασάκης, 2003). Μέσα σ' αυτήν ο μαθητής θα διαβάσει το βιβλίο ή το περιοδικό που του αρέσει και θ' ακούσει τη μουσική που προτιμά, θα παίξει με τους φίλους του, θα κοινωνικοποιηθεί.

Ο πέμπτος στόχος είναι η άντληση ευχαρίστησης εκ μέρους του μαθητή μέσα στο σχολικό περιβάλλον, στόχος που διατρέχει όλους τους προηγούμενους. Η ευχαρίστηση θα προέλθει από: την οικεία ατμόσφαιρα της βιβλιοθήκης και το ελκυστικό περιβάλλον της, την απόλαυση της ανάγνωσης, τη συμμετοχή του σε δραστηριότητες ψυχαγωγικού χαρακτήρα, αλλά και από την συμμετοχή του στη μαθησιακή διαδικασία χάρη στην ποικιλότητα των μέσων, των πηγών και των δραστηριοτήτων της.

Με την επίτευξη αυτών των στόχων ο μαθητής θα καταφέρει να αναπτύξει τις ιδιαίτερες κλίσεις, ικανότητες και δυνατότητές του, θα καλλιεργήσει τη δημιουργική και κριτική του σκέψη σύμφωνα με τον δικό του ρυθμό. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται νέες δυνατότητες που θα συμβάλλουν στην άμβλυνση των διαφορών που οφείλονται στο μορφωτικό-πολιτιστικό κεφάλαιο που διαθέτει ο μαθητής με την είσοδό του στο σχολείο. (Κυρίδης, 1996).

Για να μπορέσει η σχολική βιβλιοθήκη να ανταποκριθεί σ' αυτούς τους στόχους πρέπει να διαθέτει χώρο, εξοπλισμό και συλλογή που να εξυπηρετούν τους στόχους και τις υπηρεσίες της.

2.2. Χώρος

Η θέση, το μέγεθος, η διακόσμηση και η οργάνωση της αίθουσας της σχολικής βιβλιοθήκης σε περιοχές δραστηριοτήτων πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης σημασίας για δύο λόγους: Ο πρώτος είναι ότι αυτές οι παράμετροι μπορούν να διευκολύνουν ή να παρεμποδίζουν την ανάπτυξη συγκεκριμένων δράσεων (Γερμανός, 2002). Ο δεύτερος λόγος είναι ότι ο χώρος στον οποίο συντελείται η ανάγνωση καθορίζει, σύμφωνα με μελέτες, την ποιότητα όσων αποκομίζει το μικρό παιδί από την ανάγνωση (Morrow & Rand 1991) Τα βασικά χαρακτηριστικά του χώρου της βιβλιοθήκης που πρέπει να διαπνέουν το σχεδιασμό και την υλοποίησή του είναι η ευελιξία, η οικεία ατμόσφαιρα για τα παιδιά και η ύπαρξη μικροπεριβαλλόντων για ατομική και για ομαδική εργασία. (Γερμανός, 2006).

Θέση-μέγεθος-πρόσβαση. Η αίθουσα πρέπει να σχεδιάζεται σε κεντρικό σημείο του σχολείου και να είναι ανάλογοι μεγέθους με το σύνολο της κοινότητας που την αξιοποιεί και τη συλλογή της. Σημαντικό στοιχείο της είναι η ασφαλής και απρόσκοπτη είσοδος για όλα τα παιδιά γι' αυτό πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα για τα παιδιά με κινητικά προβλήματα.

Η διακόσμηση. Βασικό στοιχείο του χώρου είναι η διακόσμηση, η οποία μπορεί να αποτελέσει για τα παιδιά ισχυρό πόλο έλξης. Η συμμετοχή του κάθε παιδιού στη διακόσμηση του χώρου θεωρούμε ότι κεντρίζει το ενδιαφέρον του και του δημιουργεί ένα επιπλέον αίσθημα οικειότητας με το χώρο. Τα ίδια τα παιδιά καταθέτουν σημαντικές προτάσεις για τη διακόσμηση της βιβλιοθήκης που ονειρεύονται: «να είναι με έντονα χρώματα στους τοίχους, (άσπρο, κίτρινο κόκκινο, γαλάζιο, μπλε....» και. «τα πατώματα να είναι από ξύλο που γυαλίζει. «Με ροζ κουρτίνες με πολύχρωμα λουλουδάκια και καρδούλες». «Από την οροφή να κρέμονται πεταλούδες». «Με λίγα λόγια θέλω να έχει αυτό το δωμάτιο χαρούμενη ατμόσφαιρα και όταν μπαίνεις μέσα να είσαι χαρούμενος και όχι να μπαίνεις και να λες:αχ, πώς βαριέμαι να διαβάσω»²⁰⁷

2.3. Ο εξοπλισμός

Στον εξοπλισμό της συμπεριλαμβάνονται η επίπλωση και ο τεχνολογικός εξοπλισμός. Τα έπιπλα πρέπει να προσδιάζουν στη φύση του παιδιού και τη διαφορετικότητά του και να έχουν δυνατότητα εύκολης αναδιάταξης για να εξυπηρετούν ποικίλες δραστηριότητες. Ο τεχνολογικός εξοπλισμός (Η/Υ, διαδίκτυο, κάμερα, φωτοτυπικό μηχάνημα κλπ.) να είναι σύγχρονος ώστε να προσφέρει πρόσθετες διευρυμένες δυνατότητες για την πρόσβαση του παιδιού στη γνώση, τη ψυχαγωγία και για την παραγωγή εργασιών στο πλαίσιο του καθημερινού μαθήματος αλλά και των γενικών του ενδιαφερόντων.

2.4. Η συλλογή

Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιλαμβάνει: έντυπο υλικό (βιβλία, περιοδικά, εγκυκλοπαίδειες, εφημερίδες, φυλλάδια κλπ.) οπτικοακουστικό, ηλεκτρονικό, άλλο εποπτικό υλικό και εκπαιδευτικά παιχνίδια. Το περιεχόμενο της συλλογής πρέπει να απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες, στις περισσότερες δυνατές περιπτώσεις διαφορετικότητας, ιδίως σε παιδιά αλλόγλωσσα, σε παιδιά με διαφορετική κουλτούρα και να καλύπτει το διαφορετικό προφίλ μάθησης του καθενός από αυτά, ώστε να ευνοεί την ποικιλία των δραστηριοτήτων στο πλαίσιο μιας διαφοροποιημένης

²⁰⁷ Στο πλαίσιο της δράσης μας, ως σχολικής συμβούλου, για δημιουργία βιβλιοθηκών στα σχολεία της περιφέρειας ευθύνης μας, στην οποία αναφερόμαστε στο τρίτο μέρος της μελέτης μας, διερευνήσαμε τις απόψεις των μαθητών των σχολείων για το πώς ονειρεύονται τη βιβλιοθήκη του σχολείου τους. Η μελέτη με τίτλο: «Τα παιδιά αξιολογούν το εκπαιδευτικό περιβάλλον του σχολείου τους» παρουσιάστηκε στο 5^ο Πανελλήνιο συνέδριο με θέμα: «Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση. Παιδαγωγική και διδακτική διάσταση». Διοργάνωση: ΟΜΕΠ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικά Τμήματα, Βόλος (14, 15, 16 /10/2005).

παιδαγωγικής. Επίσης να ανταποκρίνεται στην ποικιλία των ενδιαφερόντων τους συμπεριλαμβάνοντας και κατηγορίες αγαπημένων τους εξωσχολικών αναγνωσμάτων, τα οποία θεωρούνται από μερικούς ενήλικες ότι δεν αναβαθμίζουν την κουλτούρα τους, όπως είναι π.χ. τα κόμικς. Το παιδί αν βρει αυτό που θέλει στη βιβλιοθήκη θα την επισκεφθεί και πάλι και η σχέση που θα αναπτύξει μαζί της θα το οδηγήσει συνεχώς σε πιο πολύπλοκα, σύνθετα και ενδιαφέροντα μονοπάτια αυτού του «μαγικού τόπου».

Πολύ ενδιαφέρον έχει αν τα ίδια τα παιδιά συνδιαμορφώνουν το περιεχόμενο της συλλογής, αφού γνωρίζουν τι πρέπει να περιλαμβάνει: «*Τα ράφια να είναι από πάνω μέχρι κάτω γεμάτα βιβλία*» «*όλων των ειδών: λογοτεχνικά, ιστορικά, εγκυκλοπαίδειες περιπετειώδη, κόμικς...*». Να υπάρχουν «*Βιβλία για τους διαβαστερούς*» «*...και μια άκρη με παιχνίδια, επιτραπέζια, παζλ και πολλά άλλα για να παίζουν αυτοί που δε θέλουν να διαβάσουν*». «*Να έχει όχι μόνο βιβλία αλλά και CD, DVD...*», «*Κασέτες από Game Boy, CD από εγκυκλοπαίδειες, CD rom ...*»²⁰⁸ Γενικότερα στη διαμόρφωση της συλλογής και την αξιοποίησή της πρέπει να είναι συμμετοχοί οι εκπαιδευτικοί του σχολείου, ο υπεύθυνος για τη λειτουργία της βιβλιοθήκης και τα παιδιά.

2.5. Η λειτουργία

Μια σχολική βιβλιοθήκη, όπως αυτή που περιγράψαμε, για να ανταποκριθεί στο ρόλο της πρέπει να αποτελεί σημαντικό και ουσιαστικό παράγοντα της καθημερινής ζωής του σχολείου. Η λειτουργία της ορίζεται από τις κατευθύνσεις που οριοθετούνται με βάση τους στόχους της. Άρα η σχολική βιβλιοθήκη πρέπει:

- να αξιοποιείται για τη διεξαγωγή του καθημερινού μαθήματος καταργώντας έτσι την αποκλειστικότητα που, χρόνια τώρα στο ελληνικό σχολείο, κατέχει η σχολική τάξη για τη διεκπεραίωση της μαθησιακής διαδικασίας. Το πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον της μπορεί να αποδειχθεί πολύ πιο αποτελεσματικό για την κατάκτηση των στόχων του αναλυτικού προγράμματος από όλους τους μαθητές του σχολείου, επειδή αποτελεί μια διευρυμένη/εναλλακτική μορφή σχολικής τάξης.
- παράλληλα να λειτουργεί με προγραμματισμένες δράσεις για την πολιτισμική γενικά ενημέρωση του μαθητή, την αισθητική του καλλιέργεια και ειδικότερα για την καλλιέργεια της σχέσης του με το βιβλίο.

Αυτός βέβαια που θα δώσει ζωή στη σχολική βιβλιοθήκη και θα την εντάξει στη σχολική καθημερινότητα είναι ο κάθε εκπαιδευτικός του σχολείου. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο ο ίδιος να γνωρίζει:

- το ρόλο που μπορεί να παίξει η σχολική βιβλιοθήκη ως συνεργάτης του στην οργάνωση, προετοιμασία και υλοποίηση της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας.
- τον τρόπο λειτουργία της και συγχρόνως
- τον τρόπο που μαθαίνει ο μαθητής για να του διδάξει «πώς να μαθαίνει μόνος του» αξιοποιώντας κατάλληλα τα ποικίλα μέσα της βιβλιοθήκης.

Η όλη λειτουργία της για να είναι αποτελεσματική πρέπει να είναι προσανατολισμένη στα σύγχρονα παιδαγωγικά και ψυχοκοινωνικά δεδομένα που επιδιώκουν τη μετατόπιση από ένα εσωστρεφές δασκαλοκεντρικό σχολείο προς ένα μαθητοκεντρικό και ανοιχτό στην κοινωνία σχολείο. Βασική επιδίωξη είναι ο επαναπροσδιορισμός της ασύμμετρης σχέσης εκπαιδευτικού και μαθητή και η χαμηλού βαθμού αλληλεπίδραση στην τάξη να αντικατασταθεί από στενές σχέσεις επικοινωνίας και αλληλεξάρτησης (Γερμανός, 2006). Οι δραστηριότητες

²⁰⁸ Βλέπε υπ. 4.

στην οικεία προς τα παιδιά ατμόσφαιρα της βιβλιοθήκης που θα στηρίζονται σε συνεργατικές μορφές μάθησης και επικοινωνίας σε συνδυασμό με την αξιοποίηση του πλούτου των πηγών της και των δυνατοτήτων που προσφέρει γενικά ο χώρος της μπορούν να συμβάλλουν στη σφαιρική ανάπτυξη όλων των παιδιών, αφού το κάθε ένα από αυτά μπορεί να βρει το δικό του «τόπο» μέσα σ' αυτήν (Γερμανός, 2001). Τι συμβαίνει όμως στην ελληνική πραγματικότητα; Έχουν οι μαθητές του σημερινού δημοτικού σχολείου την ευκαιρία να γευθούν αυτό το αγαθό; Να απολαύσουν τα ευεργετήματα αυτού του «μαγικού τόπου»;

3. Η ελληνική πραγματικότητα σχετικά με τη σχολική βιβλιοθήκη

3.1. Η αντίφαση που κυριαρχεί στο ελληνικό σχολείο

Η Ελληνική πολιτεία σε θεσμικό επίπεδο αναγνωρίζει τη συγκεκριμένη αξία της σχολικής βιβλιοθήκης (Ν. 1566, άρθρο 43). Όπως όμως δείχνουν σχετικές έρευνες (Αρβανίτη, υπό έκδοση) αλλά και όπως όλοι, όσοι εμπλέκονται με οποιαδήποτε σχέση με την εκπαίδευση, γνωρίζουν ο θεσμός της σχολικής βιβλιοθήκης δεν εφαρμόζεται στην πράξη επίσημα από την πολιτεία στο δημοτικό σχολείο. Οι βιβλιοθήκες που υπάρχουν δημιουργήθηκαν και λειτουργούν χάρη στο μεράκι εκπαιδευτικών και γονέων. Οι προσπάθειες όμως αυτές είναι αποσπασματικές και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις προδιαγραφές δημιουργίας και λειτουργίας μιας σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης. Από την άλλη μεριά τα νέα διαθεματικά προγράμματα σπουδών αναφέρονται στη σημαντική συμβολή της για την υλοποίηση των στόχων τους. Τα νέα σχολικά εγχειρίδια παρωθούν εκπαιδευτικό και μαθητή να αξιοποιήσει τη σχολική βιβλιοθήκη (που δεν υπάρχει σήμερα σε κάθε σχολείο) για την υλοποίηση διερευνητικής και διαθεματικής φύσης δραστηριοτήτων και σχεδίων εργασίας.

Μπροστά σε αυτή την αντίφαση του εκπαιδευτικού συστήματος στεκόμαστε κριτικά και επιχειρούμε από τη θέση της σχολικής συμβούλου την αναβάθμιση του ρόλου της σχολικής βιβλιοθήκης στο δημοτικό σχολείο.

3.2. Πιλοτικές παρεμβάσεις δημιουργίας σχολικών βιβλιοθηκών στη 14^η Εκπαιδευτική Περιφέρεια Ν. Θεσσαλονίκης

Η διερεύνηση της υφιστάμενης κατάστασης στα δημοτικά σχολεία της περιφέρειας ευθύνης μας, (14^η Εκπαιδευτική Περιφέρεια Ν. Θεσσαλονίκης, Δήμος Σταυρούπολης) ανέδειξε και πάλι την ανεπάρκεια στον τομέα αυτό, διότι μόνο σε ένα λειτουργούσε ως δανειστική σχολική βιβλιοθήκη 3.000 περίπου τόμων με ευθύνη των εκπαιδευτικών του σχολείου και σε άλλα δύο λειτουργούσαν επίσης ως δανειστικές βιβλιοθήκες σε πολύ μικρές αίθουσες, με την ευθύνη του συλλόγου γονέων.

Στη διαπίστωση αυτή έρχονται να προστεθούν και κάποιοι άλλοι παράμετροι που σχετίζονται με την περιοχή στην οποία βρίσκονται τα σχολεία της περιφέρειας, οι οποίοι επιτείνουν το πρόβλημα και κάνουν επιτακτικότερη την αναγκαιότητα λειτουργίας σχολικής βιβλιοθήκης: Οι παράμετροι αυτοί είναι:

- Ο πληθυσμός της περιοχής είναι σε αρκετά μεγάλο ποσοστό χαμηλού οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου, με έντονα αρκετές φορές κοινωνικά προβλήματα και με μεγάλο ποσοστό οικονομικών μεταναστών και παλλινοστούντων. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται ένα πολυσύνθετο μαθητικό δυναμικό με αυξημένες κοινωνικοσυναισθηματικές και μαθησιακές ανάγκες, και με έντονες ατομικές διαφορές κατά την είσοδό του στο σχολείο.
- Δεν υπάρχει δημοτική παιδική βιβλιοθήκη που θα μπορούσε να αναπληρώσει εν μέρει την έλλειψη σχολικής βιβλιοθήκης.
- Η αξιολόγηση της εφαρμογής του προγράμματος της Ευέλικτης Ζώνης από τους εκπαιδευτικούς που το εφάρμοσαν πιλοτικά ανέδειξε τον κομβικό ρόλο που παίζει η σχολική βιβλιοθήκη στην εκπόνηση σχεδίων εργασίας ή και συνθετικών

εργασιών καθώς στηρίζονται στην ενεργητική συμμετοχή του παιδιού για την ανεύρεση, επεξεργασία και σύνθεση πληροφοριών. Η απουσία της αποτέλεσε, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς ανασταλτικό παράγοντα εμπλοκής με το πρόγραμμα (Αναγνωστοπούλου, κ. ά, 2004).

Στο περιβάλλον αυτό των αυξημένων αναγκών και ελλείψεων η σχολική βιβλιοθήκη θα μπορούσε πραγματικά να αποτελέσει έναν «μαγικό τόπο» για όλα τα παιδιά, πολύ δε περισσότερο για τα παιδιά εκείνα που πρώτη φορά, χάρη στη σχολική βιβλιοθήκη, θα έρθουν σε επαφή με βιβλία διαφορετικά από τα σχολικά αλλά και με όλα τα άλλα μέσα της συλλογής της.

Οι παραπάνω λόγοι μας οδήγησαν στο να δώσουμε προτεραιότητα στην αναβάθμιση του ρόλου της σχολικής βιβλιοθήκης στην περιοχή ευθύνης μας. Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς ανταποκρίθηκαν και μέσα σε τέσσερα χρόνια το τοπίο άλλαξε²⁰⁹. Ειδικότερα το σχολικό έτος 2004-2005 η προσπάθεια αυτή πήρε τη μορφή ενός προγράμματος πιλοτικών παρεμβάσεων που προέβλεπε:

1. τη δημιουργία εξ αρχής σχολικής βιβλιοθήκης στο 2^ο Δημ. Σχολείο και
2. τον ανασχεδιασμό της υπάρχουσας σχολικής βιβλιοθήκης του 18^{ου} Δημ. Σχολείου (βλ. παράρτημα με φωτογραφίες).

Το πρόγραμμα αναπτύχθηκε σε συνεργασία με τον καθηγητή της Παιδαγωγικής Σχολής του ΑΠΘ Δημήτρη Γερμανό, ειδικευμένο σε θέματα σχεδιασμού του σχολικού χώρου με παιδαγωγικά, ψυχοκοινωνικά και αρχιτεκτονικά κριτήρια.

Κάθε παρέμβαση περιλαμβάνει

- α) σχεδιασμό του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος σύμφωνα με σύγχρονα παιδαγωγικά, ψυχοκοινωνικά και αρχιτεκτονικά, κριτήρια
- β) συνεργασία με τους διευθυντές και τους εκπαιδευτικούς των συγκεκριμένων σχολείων για την υλοποίηση των παρεμβάσεων σε επίπεδο:
 - διερεύνησης των απόψεών τους για το ρόλο και τη λειτουργία της σχολικής βιβλιοθήκης
 - επιμόρφωσής τους σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας μιας σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης
- γ) συνεργασία με τους μαθητές των σχολείων σε επίπεδο διερεύνησης των ιδεών τους για το πώς ονειρεύονται τη βιβλιοθήκη τους
- δ) συνεργασία με τους γονείς για την κατανόηση και στήριξη αυτής της προσπάθειας
- ε) παρακολούθηση και στήριξη της λειτουργίας των νέων βιβλιοθηκών
- στ) έρευνα πεδίου για τη διερεύνηση των συνθηκών ένταξής τους στην καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία μετά την έναρξη της λειτουργίας τους.

Οι παρεμβάσεις έγιναν ουσιαστικά με χρήματα του συλλόγου γονέων και της σχολικής επιτροπής. Οι σχολικές βιβλιοθήκες ολοκληρώθηκαν και λειτουργούν από το τρέχον σχολικό έτος 2006-07.

Σε εφαρμογή των κατευθύνσεων που αναφέρθηκαν για τη λειτουργία μιας σύγχρονης σχολικής βιβλιοθήκης η κάθε μια από αυτές

- συνδέθηκε με την καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία και αποτελεί ζωντανό κύτταρο του σχολείου
- αξιοποιείται για την ανάπτυξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων και κυρίως για την καλλιέργεια της σχέσης του παιδιού με το βιβλίο

Οι πρώτες διαπιστώσεις από την μέχρι τώρα λειτουργία τους δείχνουν ότι:

- τα νέα χαρακτηριστικά του χώρου συμβάλλουν σημαντικά στις παραπάνω λειτουργίες

²⁰⁹ Η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης ξεπερνά τα όρια αυτής της μελέτης.

- η επέκταση της λειτουργίας της τάξης στην σχολική βιβλιοθήκη έδωσε νέες ενδιαφέρουσες δυνατότητες στη διαδικασία μάθησης
- οι νέες πρακτικές που αναπτύχθηκαν συνέβαλαν στη δημιουργία θετικού ψυχολογικού κλίματος στο εκπαιδευτικό περιβάλλον για όλους τους μαθητές.

Το κυριότερο όμως είναι ότι όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από τη διαφορετικότητα τους, φαίνεται να επωφελούνται από τα θετικά στοιχεία του νέου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και να έχουν τη θέση τους σ' αυτόν το «μαγικό τόπο» της σχολικής βιβλιοθήκης.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Achim Bröger , 1981. *Το διάβασμα δίνει ευχαρίστηση* . Μηνύματα για την Παγκόσμια Ημέρα Παιδικού Βιβλίου (2 Απριλίου), 1999.Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, σ.σ.44-45

Αναστασάκης, Μ. (2003). *Ανασχεδιάζοντας τη βιβλιοθήκη στο σχολείο. Μια πρόταση για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχιμο.

Αρβανίτη, Ι., Βαμβακίδου, Ιφ., Ελευθερίου, Π., Ματβέγιεβα, Α. (2001).Σχολική Βιβλιοθήκη και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: πρόταση για μια διαπολιτισμική-διαβαλκανική βιβλιοθήκη. Στο: *Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα*. Πρακτικά του 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, Πάτρα, τ.3, σς. 305-323.

Αρβανίτη, Κ., Ι.,(---). *Η βιβλιοθήκη στο δημοτικό σχολείο. (Η θεσμική εξέλιξη, η πραγματικότητα και οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το ρόλο της στο σύγχρονο σχολείο)*.Υπό έκδοση, Θεσσαλονίκη, Αντ. Σταμούλης.

Αρβανίτη Ι., (2006). Η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη και η δημιουργική αξιοποίησή της στο δημοτικό σχολείο. Στο: *Περίβιβλος 2005*. Πρακτικά βιβλιολογικής διημερίδας, Φλώρινα, 24 και 25 Μαΐου 2005. Θεσσαλονίκη, Βιβλιολογείον 2006: Αντ. Σταμούλης, σς. 94-122.

Γερμανός, Δ., (2001). *Χώρος και διαδικασίες Αγωγής*. Αθήνα: Gutenberg.

Γερμανός, Δ., (2002). *Οι τοίχοι της γνώσης*. Αθήνα: Gutenberg.

Γερμανός, Δ., (2006). Η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη και η δημιουργική αξιοποίησή της στο δημοτικό σχολείο. Στο: *Περίβιβλος 2005*. Πρακτικά βιβλιολογικής διημερίδας, Φλώρινα, 24 και 25 Μαΐου 2005. Θεσσαλονίκη, Βιβλιολογείον 2006: Αντ. Σταμούλης, σς. 94-122.

Εθνική Μελετητική Στεγαστική, (1995). *Μελέτη Σχεδιασμού και ανάπτυξης δικτύου Σχολικών Βιβλιοθηκών*. Αθήνα.

Κυρίδης, Α, (1996). *Εκπαιδευτική Ανισότητα*. Αθήνα: Αδελφοί Κυριακίδη.

Ξωχέλης, Δ., Π., (2002). *Παιδαγωγική του σχολείου*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.

Σουλιώτης, Μ. (1995). *Αλφαβητάριο για την ποίηση*. Θεσσαλονίκη: Γ. Δεδούση

ΥΠΕΠΘ, Νόμος 1566/85, άρθρο 43.

Ξενόγλωσση

Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Σχολείο Ίσο για Παιδιά Άνισα», Αθήνα, 4- 6 Μαΐου 2007.

Anagnostopoulou M., Arvaniti I., kantartzi E., koutalakidou B. (2004) Innovative action in the Greek educational system: “The case of flexible zone”. Εισήγηση σε Διεθνές Συνέδριο με θέμα: “Quality in Education in the Balkan Countries”. National Institute of Education, Sofia, The Balkan Society of Pedagogy and Education, Sofia 2nd –3rd July 2004.

Foulin, J.-N., Mouchon, S. (2000), *Psychologie de l'éducation*. Paris : Nathan, coll. «Université».

Huteau, M. (1995), *Manuel de psychologie différentielle*. Paris : Dunod.

Lautrey, J. (1980), *Classe sociale, milieu familial et intelligence*. Paris : Presses Universitaires de France.

Morrow L.M., & Rand, M., (1991). Preparing the classroom environment to promote literacy during play. In J.F. Christie (ed), *Play and Early literacy Development* (σ. 141-166). Albany, New York: State University of New York Press.

Reuchlin, M. (1991), *Les différences individuelles*. Paris : Presses Universitaires de France.

School Library Manifesto. “The School Library in Teaching and Learning for All” IFLA/UNESCO

The Primary School Library Guidelines, (2000). London: The Professional Practice Department of The Library Association.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

18^ο δημοτικό σχολείο
Πριν από την παρέμβαση/1

18^ο δημοτικό σχολείο
Μετά από την παρέμβαση/1

18^ο δημοτικό σχολείο
Πριν από την παρέμβαση/2

18^ο δημοτικό σχολείο
Μετά από την παρέμβαση/2

2^ο δημοτικό σχολείο
Πριν από την παρέμβαση/1

2^ο δημοτικό σχολείο
Μετά από την παρέμβαση/1

